

розгляду процесу культуротворення як виключно локального. Єдино можливим способом розвитку культури як самобутньої та локальної є її повна ізоляція, що по суті є також певним відходом назад у розвитку.

ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ У О. ШПЕНГЛЕРА

Бекар С. І.

*аспірант кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Загальна схема історико-філософського процесу, властивого кожній культурі, за Шпенглером, складається з трьох основних періодів: метафізичного, етичного і скептичного. Цю схему він демонструє на прикладі західноєвропейської філософії XIX століття. О. Шпенглер вважає, що систематична філософія у межах фаустівської культури була завершена наприкінці XVIII ст. «Кант надав їй крайнім можливостям значну і – для західноєвропейського духу – переважно завершену форму. За нею, згідно з Платоном і Арістотелем, йде специфічно міська, не спекулятивна, а практична, ірелігійна, етично-соціальна філософія». Як тільки філософія збігається з практичною етикою, етика стає підставою світового мислення. «Етика переросла призначене їй місце частини абстрактної теорії. Відтепер вона і є сама філософія, яка анексує інші сфери: практичне життя зсувається в центр розглядання. Пристрасність чистого мислення послаблюється. Метафізика, вчорашня пані, стає теперішньою служницею. Вона лише дає підставу, на яку ставиться практичний образ думок. І ця підстава чим далі стає непотрібною». З переходом до цивілізації метафізика вичерпує свої можливості, метафізичні концепції перетворюються в механістичні, бездушні теорії. О. Шпенглер вважає, що «етика в міру того, як вона випускає з уваги своє метафізичне минуле, набуває соціал-етичного і політико-економічного характеру. Філософія, згідно з Гегелем і Шопенгауером, філософія сучасності, оскільки вона виражає дух часу <...> є критикою суспільства».

«Для справжньої історії філософії XIX століття, – вважає О. Шпенглер, – єдиною темою є воля до влади в цивілізаційно-інтелектуальному, етичному або соціальному вигляді, як воля до життя, як життєва сила, як практично-динамічний принцип, як поняття або драматичний образ <...> Все інше є професорська філософія філософських професорів». Звідси впливає дуже специфічний характер персоналій, які О. Шпенглер виводить на сцену філософії. Тут і Шопенгауер, Енгельс, Маркс, Ніцше, Мілль, Прудон, Конт, Дюрінг, і поряд з ними письменники і композитори Геббель, Вагнер, Ібсен, Стріндберг, Шоу, природосліди́ник Дарвін і психолог Вейнінгер. О. Шпенглер не помічає тенденцій в історії філософії, які не вкладаються в його схему. Враховуючи принцип монізму щодо зображення цілісної культури, він часто буває переконливим, проте, розглядаючи конкретний історико-філософський процес, вдаючись в деталі, він безпорадний. У цьому яскраво виявляється односторонність принципів, якими користується О. Шпенглер.

Порівнюючи принципи аналізу історії філософії О. Шпенглера і Г. Гегеля, треба звернути увагу ось на що. О. Шпенглер відмовляється від телеології гегелівського розуміння історії філософії. Відмовляючись від гегелівської телеології, О. Шпенглер неявно вводить власну телеологію, насамперед телеологію організму. Але треба мати на увазі,

що відмова від ідеї телеології, з одного боку, була проблемою відносності, з іншого боку, передбачала відмову від концепції наріжного історичного процесу

Г. Гегель перекидає як відношення минулого до теперішнього (історії філософії до філософії), так і зв'язок теперішнього з минулим. Згідно з Г. Гегелем все минуле, все необхідне і суттєве в ньому міститься в теперішньому. Кожний наступний ступінь розвитку абсолютно проектує в себе попередній, тобто нічого не втрачає і нічого не залишає позаду, а несе в собі все багатство змісту минулого. О. Шпенглер переосмислює проблему співвідношення філософії та історії філософії. Оскільки філософії взагалі не існує, то історія філософії – це тільки одна з багатьох форм вираження певної культури. Філософія належить не до своєї історії, а до даного буття, духовним вираженням якого вона є в світі понять. За такого розуміння історія філософії перетворюється в морфологію, і поза увагою залишається єдність і наступність історико-філософського процесу, але О. Шпенглер вловлює суттєву рису співвідношення минулого і теперішнього – незводжуваність минулого до теперішнього, його самоцінність і самодостатність.

КОНЦЕПЦІЯ ЗАМКНУТИХ КУЛЬТУРНИХ ЦИКЛІВ У О. ШПЕНГЛЕРА

Привалов Ю. О.

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу соціальної експертизи
Інституту соціології НАН України*

Історія є центральною темою цього головного твору О. Шпенглера. Але сама історія конкретизується тут у понятті «культура» та його окремих виявах. Особливо яскравий вияв це знайшло у концепції замкнутих та відокремлених один від одного культурних циклів («культурних коловоротів») О. Шпенглера, яку він протиставив традиційній схемі єдиного світового еволюційного культурно-історичного процесу: Стародавній світ, Середньовіччя, Новий час.

З огляду на це обґрунтованим виглядає твердження деяких дослідників творчості О. Шпенглера про нього як такого філософа, якого ще більшою мірою, ніж Ф. Ніцше, можна назвати філософом культури – «культур-філософом». Навіть більше, О. Шпенглер одночасно виступає й істориком культури, оскільки для нього «всяке справжнє історичне дослідження є справжня філософія». Історичний феномен, зокрема той чи інший культурно-історичний тип, є улюбленим предметом його думки, його філософування. Для з'ясування питання про природу історичної реальності, яку він розуміє як історію культури, О. Шпенглер, як й інші представники філософії життя, переходить від суто методологічної проблематики до конкретних історико-культурних досліджень, які спираються на «систему категорій», яку він розробив.

У цій «системі категорій» шпенглерівської філософії, на відміну від попередньої традиційної філософії, де звичайно протиставляли «душу» і «світ» як суб'єкт і об'єкт, вони тлумачаться спільно як абстрактний вираз факту «життя», тобто факту становлення, постійної зміни. «Душа», на думку О. Шпенглера, – це те, що підлягає здійсненню, «світ» – здійснене, а «життя» – це саме здійснення.

«Система категорій» О. Шпенглера прислуговує йому для побудови філософії історії, що й було метою усього його філософування. Саме відштовхуючись від неї, він і пре-